

شناسه	رویه اجرایی	تاریخ تهیه گزارش	۱۴۰۰/۰۸/۲۷
عنوان موضوع	بررسی شیوه اجرای تحقق آب قابل برنامه ریزی در بخش کشاورزی		
مرجع طرح موضوع	دبیرخانه شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی کرمان - اندیشکده تدبیر آب ایران		
شرح موضوع	<p>ما در سیاره‌ای خشک زندگی می‌کنیم. از کشاورزان در زمین‌های خشک تا سیاست‌گذاران در شهرهای تشنه، همگی با کمبود آب مواجه هستیم؛ کمبود آبی که حاصل از دست رفتن منابع آب است. البته این تنها بخش کوچکی از مشکل جهانی آب است. منابع آب زیرزمینی منبع حیاتی مهمی در بسیاری از مناطق جهان هستند. سفره‌های آب زیرزمینی، در حال از دست دادن ظرفیت‌های خود و خشک شدن هستند و این خشک شدن ذخایر آب زیرزمینی می‌تواند عواقب جدی ایجاد کند.</p> <p>از مصادیق بهره برداری های غیر مجاز از منابع آبهای زیر زمینی که نقش بسیار مهمی در ایجاد بحران آبی دارد، برداشت چاه های غیرمجاز و اضافه برداشت از چاه های آب دارای پروانه بهره برداری یا همان استحصال آب، بیش از حد مجاز مندرج در پروانه است. که علاوه بر کاهش سفره های آب زیر زمینی به تدریج باعث نشست زمین و شور شدن آبخوان دشت ها گردیده و دارای اثرات مخرب زیست محیطی نیز می باشد.</p> <p>هم چنین در حال حاضر مصارف آب زیرزمینی در بیشتر دشت های کشور ما نیز از میزان ظرفیت قابل استفاده این منابع پیشی گرفته است. در مقابل وزارت نیرو، تعدیل پروانه‌های بهره برداری از چاه های کشاورزی را ذیل برنامه‌های "تعالد بخشی" و "سازگاری با کم آبی" جهت کنترل این شرایط بحرانی دنبال می نماید. مطابق الگوی تهیه شده توسط وزارت نیرو، در صورتی که یک آبخوان با کسری مخزن سالانه (بیلان منفی) روبه رو باشد، ابتدا باید میزان کسری مخزن از مقدار برداشت فعلی کاسته شود تا مقدار مصرف آب، در شرایط متعادل با میزان تولید آب قرار گیرد و سپس ۷۵ درصد از این مقدار به عنوان آب قابل برنامه ریزی در نظر گرفته شود. این مقدار به عنوان آب قابل برنامه‌ریزی برای مصارف سه گانه کشاورزی، صنعت، شرب و بهداشت در نظر گرفته می‌شود.</p> <p>این کاهش در میان مصارف مذکور نیز به نسبت همسانی صورت نمی‌گیرد. مطابق الگوی فوق‌الذکر ابتدا به میزان مصارف فعلی آب شرب ۲۰ درصد افزوده و از آب قابل برنامه‌ریزی کسر می‌شود. سپس در مورد صنعت و خدمات وضعیت فعلی حفظ خواهد شد و آنچه که باقی می‌ماند به عنوان آب قابل برنامه‌ریزی در بخش کشاورزی شناخته خواهد شد. همانگونه که پیداست تمام بار ناشی از کاهش مصارف آب صرفاً متوجه بخش کشاورزی است.</p>		
ایرادات و مشکلات مطرحه	<p>تعدیل پروانه های بهره برداری از چاه های کشاورزی، ذیل برنامه تعادل بخشی، به عنوان اقدام حال حاضر وزارت نیرو در جریان است و اسباب نارضایتی گسترده بهره برداران را پدید آورده است. این در حالی است که حتی به گواه دست‌اندرکاران و متولیان امر، این اصلاحات در فقدان وجود مکانیزم‌ها و ابزارهای کنترل کننده و برنامه‌های منظم پایش و سنجش مصارف آب بهره‌برداران، فاقد اثربخشی بوده و صرفاً بر روی کاغذ اتفاق می‌افتد؛ نه در میدان عمل. علاوه بر این بر اساس پیمایش های صحرائی صورت گرفته در شماری از دشت ها، میزان برداشت واقعی آب در شمار قابل توجهی از چاه ها در حال حاضر کمتر از میزان مندرج در پروانه‌های بهره برداری آنها می‌باشد. لذا اعمال این کاهش‌ها به فرض اثرگذاری در میدان عمل، علی رغم نارضایتی گستره بهره‌برداران و هزینه‌های اجتماعی مترتب بر آن، عملاً تاثیر بسزایی در بهبود شرایط منابع آبی نخواهد داشت.</p>		

<p>بحران آب از جمله چالش‌های مهم زیست‌محیطی منطقه خاورمیانه می‌باشد. بسیاری از کارشناسان نگران آن هستند که استفاده از منابع آب در ایران بدون در نظر گرفتن محدودیت آن در آینده مشکلات جدی را ایجاد می‌نماید. در چند دهه اخیر رشد جمعیت و توسعه فعالیت‌های کشاورزی و صنعتی باعث شده است فاصله بین نرخ تجدید و نرخ بهره برداری افزایش یابد و این شکاف در نتیجه وقوع خشکسالی‌ها (به خصوص در استان کرمان) بسیار عمیق شده است. از آنجا که حوزه آب به دلیل برخی عملکردهای نامناسب دست به گریبان بحران جدی است، در شصت و هفتمین جلسه شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی با توجه به گستردگی و اهمیت مباحث آب و ضیق وقت، مقرر گردید موضوع آب به تفصیل در جلسه آتی شورای گفت و گو مطرح و بررسی گردد. از این رو دبیرخانه شورا به موجب وظیفه قانونی خود، به بررسی موضوع و برگزاری جلسه کارشناسی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۸/۲۵ اقدام نمود.</p> <p>این جلسات با حضور ریاست اتاق و نمایندگان از سازمان جهاد کشاورزی شمال و جنوب استان کرمان، شرکت شهرک‌های صنعتی، سازمان صنعت، معدن و تجارت شمال استان کرمان، اندیشکده تدبیر آب و شرکت آب منطقه‌ای در محل سالن کنفرانس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تشکیل و پس از بحث و بررسی، با توجه به اهمیت موضوع در جهت رفع موانع موجود، مقرر گردید پیشنهاد زیر در صحن اصلی جلسه شورای گفت و گو مطرح گردند.</p>	<p>جمع‌بندی جلسه کارگروه تخصصی (کارشناسی) به تاریخ ۱۴۰۰/۰۸/۲۵</p>
<p>بر اساس پژوهش صورت گرفته توسط اندیشکده تدبیر آب ایران، چنانچه در شرایط فعلی صرفاً دو مسأله جلوگیری از اضافه برداشت بیش از مقدورمندرج در پروانه‌های بهره‌برداری و همچنین برداشت چاه‌های غیرمجاز با جدیت و به صورت مؤثر پیگیری و دنبال گردد، بخش اعظم اهداف مورد نظر در تعدیل برداشت از سفره‌های آب زیرزمینی و دستیابی به آب قابل برنامه‌ریزی محقق خواهد شد.</p>	<p>پیشنهادات</p>
<p>برنامه طرح احیاء و تعادل بخشی آب‌های زیرزمینی</p>	<p>فهرست مستندات و مدارک پشتوانه</p>